

E: 04/229

229

VESZPRÉM MEGYEI ÖNKORMÁNYZATI HIVATAL	
Érkezett:	2014 DEC 12.
Szám:	04/229-3/2014. Mell.:
Előszám:	Egyintéző: <i>B. L. J.</i>

JAVASLAT

a „Erődített református templom”

Veszprém Megyei Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Gráfik Imre

Balatonalmádi, 2014. november 24.

(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Pannónia Kulturális Központ és Könyvtár

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Pannónia Kulturális Központ és Könyvtár
Levelezési cím: 8220-Balatonalmádi Városház tér 4.
Telefonszám: 88/542-514
E-mail cím: pannoniakonyvtar@upcmail.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Erődített Református Templom

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☒ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

Balatonalmádi-Vörösberény, Veszprémi út 107.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési tájegységi megyei külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Vörösberény, középkori nevén Szárberény a veszprémvölgyi apácák birtoka volt. A település 1109-ben jelenik meg először az oklevelekben, mint 54 házzal rendelkező falu. Templomát, amely Szent Marton tiszteletére épült, 1290-ben említik először az írások. Az Árpád-kori templom téglalap alaprajzú volt, szentélye keresztboltozatos, amely diadalív közbeiktatásával csatlakozott a hajóhoz. Ezt a korábbi kis templomot a XII. században déli irányban az épület teljes hosszában kibővítették, a bővített részből oldalkápolnát alakítottak ki. A következő, gótikus átépítésre feltehetőleg a XIV-XV. században került sor. A déli homlokzatra csúcsíves ablaknyílás került, valamint két gótikus ablakot nyitottak a nyugati záró-falon. A régi ablaknyílásokat a szentélyen lévő kivételével befalazták. A diadalívet áthelyezték, s a déli homlokzat elé támpilléres

harangtornyot emeltek, amelynek tágas, ülőfülkés toronyalja egyben a templom bejárata is lett.

Amikor Veszprémet a törökök elfoglalták, a veszprémvölgyi apácák elmenekültek, s birtokaik is török kézre kerültek (Vörösberény 1567-ben). Ebben az időben kezdődött a környéken a reformáció terjedése. 1618-ban már református lelkész (prédikátor) működött a faluban. Ettől kezdve templom további sorsát az határozta meg, hogy melyik felekezet kezén volt. II. Ferdinánd király 1625-ben a győri püspökre bízta a veszprémvölgyi apácák birtokait, így Vörösberényt is. 1626-ban pedig elrendelte, hogy a katolikus megújulás – más néven ellenreformáció - harcos szerzetesrendjét, a jezsuitákat telepítsék Vörösberénybe. A jezsuiták 1700-ban császári katonaság segítségével visszafoglalták a reformátusoktól a templomot. Ekkor épült a sekrestye, s valószínűleg a lerombolt oltárokat is helyreállították. 1707-ben, a Rákóczi szabadságharc alatt a kurucok a jezsuiták birtokait lefoglalták, de a szabadságharc lehangolása után a jezsuiták 1713-ban újra átvették a birtokot - valószínűleg a templom nélkül. 1737 körül a reformátusok hozzáláttak a templom restaurálásához, igyekeztek azt minél jobban átalakítani, miközben állandó perlekedés folyt a tulajdonjog miatt. Megváltották az ablakokat, leszedték a keresztek a toronyról és a tetőről. Majd 1739-ben lőrészekkel ellátott magas kőfallal vették körül a templomot, hogy fegyverrel is meg tudják azt védeni. 1748-ban a templomért folyó harc kissé nyugvópontra jutott, amikor a jezsuiták Loyolai Szent Ignác tiszteletére egy kis kápolnát építettek. 1773-ban a jezsuita rendet feloszlatták és a Királyi kamara vette kezelésbe a vörösberényi birtokot. A rend eltörlésével véget ért a templom birtoklásáért hetven évig tartó küzdelem. Ezután a templom végleg a reformátusoké maradt, akik ettől fogva békében birtokolják a templomot. A templom az utolsó – barokk stílusú - építési korszakban nyerte el mai jellegét. A templomtér lefedését teljesen megváltották, s három csehsüveges boltozattal egységes csarnokká alakították az egész teret. Megszüntették a boltozott szentélyt és mellette a kápolnát. Mivel a belső tér így alacsonyabb lett, azt 80 - 100 cm-rel lesüllyesztették. A templom nyugati felébe karzatot építettek, a korábbi ablakokat befalzták, és két újat nyitottak a déli homlokzaton, és egyet a nyugatin. A tornyot egyszerű, félkörívben záródó ablakkal látták el. A toronyból a hajóba nyíló bejárat magasságát lecsökkentették, és ekkor festették fel az újjáépítés évszámát, az 1789-et. A templom építési korszakai ezzel lezárultak, később már csak egy újabb ablakot nyitottak, és 1899-ben megépítették a keleti karzatot. A templom műemléki helyreállítását 1967-ben végezték el úgy, hogy megőrizték a templom XVIII. századi állapotát azzal a különbséggel, hogy a nyugati és keleti oldalon emelt karzatokat (a templom két rövidebb oldalán) megszüntették. A keleti oldalon a középkori szentély és mellékkápolna helyének érzékeltetésére a járószintet közel egy méterrel megemelték, vissza az eredeti szintre. A templom az 1985-ös földrengés során kisebb károkat szenvedett, majd legújabbban, 2013-ban új faszindely-borítást kapott. A templom, mint Balatonalmádi legősibb épülete, megjelenik a város címerében is.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A középkori Szárberény (ma Vörösberény) a veszprémvölgyi apácák birtoka volt. A település legkorábbi említése egy 1109-ben kelt oklevélben tűnik föl, mint 54 házzal rendelkező falu. Templomát, melyet a középkori patrocinium alapján - a Pannonia Prima központjában, Savariában, a mai Szombathelyen született - Szent Márton toursi püspök tiszteletére szenteltek.

A Vörösberényi református templom a 12–13. századi, román kori alapokon nyugvó, a gótika stílusjegyeit is magán viselő református erődtemplom. A kőfallal kerített templom tömeghatásában még érződik a középkori eredet, de belépve barokk boltozatos, osztatlan csarnoktér fogad. A középkori eredetű épület elődjét 1297-ben említik először. A román-gótikus templomot a XVIII. században barokk stílusban átépítették. **Ez a Balaton-felvidék egyetlen megmaradt erődtemploma.** A templomot déli oldalán mellékhajóval bővítették, így alakult ki a két egymás melletti szentéllyel rendelkező templom, amely elé zömök tornyot emeltek. A XVIII. századi átépítés során új ablakot kapott a templom, 1789-ben pedig csehsüveg-boltozattal látták el. Az 1960-as években végzett helyreállítás során visszanyerte eredeti formáját. Lőréses, támpilléres erődfal veszi körül.

Ilyenformán **az erődített református templom Balatonalmádi (Vörösberény) település egyik legrégebb, emblemikus építménye, mely szerepel a műemlékek országos jegyzékében, és, mint a kulturális örökség épített emléke rangos helyet foglal el a Balaton környékének Veszprém megyei műemlékei között.**

A több átépítést és katolikus-református felekezet-váltást megélt templom a dunántúli, **Veszprém megyei egyháztörténet épített kulturális örökségének jelentős emléke**, mely változatos működése során folyamatosan, megszakítás nélkül szolgálta a keresztény hívők társadalmát.

A ma is **működő református templom**, mely egyben színvonalas országos és **megyei jelentőségű turisztikai vonzerőt képező zenei programoknak is helyt ad**, a város címerében is szerepel.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

- **Erődített Református Templom** – Almádi Wiki <http://wiki.strandkonyvtar.hu/index.php?title=Er%C5%91d%C3%ADtett_Reform%C3%A1tus_Templom>
- **Horváth József** : Vörösberény története. – Balatonalmádi Város Önkormányzata : Balatonalmádi, 2000. – p. 70-113.
- **Koppány Tibor**: A Balaton környékének műemlékei. OMH. 1993.
- **Pámer Nóra-Schönerné Pusztai Ilona**: A vörösberényi református templom feltárása és helyreállítása. In. Balatonalmádi és Vörösberény története. Balatonalmádi, 1995. 227-246. p.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Támogatói nyilatkozat

Ahított Molnárné Perus Zsuzsanna az Almádiert Közalapítvány (8220 Balatonalmádi, Széchenyi sétány 1.) elnöke támogatom a Pannónia Kulturális Központ és Könyvtár által felkerjesztett "Erdőtett református templom" helyi értékek Veszprém Megyei Értéktárba való felvételét.

Balatonalmádi, 2015-01-09

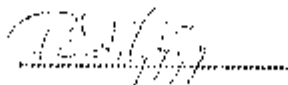
ALMÁDIERT KÖZALAPÍTVÁNY ^{aláírás}
8220 Balatonalmádi,
Széchenyi sétány 1.
Személyzeti: 11748000-40X10760
Adószám: 1008753-2-19

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozat

Alulírott Pászti György hozzájárulok a *Javaslat a „Györgyi Dénes életművéz, különös tekintettel Balatonalmádiban megvalósult terveire”* Balatonalmádi Értéktárba történő felvételéhez esőtelt saját készítésű fényképek további felhasználásához.

Balatonalmádi, 2014.02.20.

alírtás